

Telefge

Hüner Şencan

Bir arkadaşım sayesinde “efêmera” kelimesiyle tanıştım. Kelimenin İngilizce telaffuzunda nüans farklılıkları var. ‘Efemera’ şeklinde okunanı benimsedim. Bu telaffuz bana kolay geldi. Efemera “ömürü kısa olan, çok dayanmayan, çabuk tükenip yok olan” anlamında. Türkçeye tam olarak çevirmek gerekirse “nâ-pâyidar” demek. Yani “kalıcı olmayan”... Günümüzde sözlük anlamından uzaklaşılarak başka bir anlamda kullanılmaya başlanmış. Biz, kelimelerin bu şekilde türetilmiş olan yeni anlamlarına “istilahî mana” adını veriyoruz.

Efemera’nın istilahî manası “belge koleksiyonculuğu”... Bunlar kitap, broşür veya katalog değil. Genellikle tek sahifelik belgeler. Belki sahife boyutunda bile değil. Bir A5 boyutu, kartpostal boyutu, kartvizit boyutu, bilet boyutu, hatta tırnak boyutu bile olabilir. Yazılı her türlü belge... El yazması, matbu, resimli veya resimsiz olması, üzerindeki yazının az veya çok olması fark etmez. Sübjektif değerlendirmelerle saklanmasına karar verilmişse, korunmuşsa, önemsenmişse, ileride bir şekilde kendisinden yararlanılması düşünülmüşse o belge efemera’dır.

Efemera’nın içeriği ayrı bir bahis konusu. Değerli de olabilir, ıvır-zıvır niteliğinde de... İster değerli, ister ıvır-zıvır niteliğinde olsun o artık efemera’dır. O zaman şöyle de söyleyebiliriz. Bir kısım efemera’lar oldukça değerli iken, diğerlerinin fazla bir kıymeti harbiyesi olmayabilir.

Batı dillerine Yunanca, çabuk yok edilen sinek anlamında, *ephemeron* sözcüğüyle taşınmış. Fakat Almanlar farklı bir kelime kullanıyorlar: *Eintagsfliegen*. Fransızlar *efemere* diyorlar. İtalyanlar, *effimera*... Araplar *zebâbet mâyu*, Farsiler *fâni* veya *kütah müddet* demişler.

Türkler sanki “efemera” sözcüğünü tercih etmişler gibi... “Gibi...” diyorum, çünkü Google’da sadece 8200 tarama maddesi çıkıyor. Çok daha fazla olmalı... Demek ki dilimize yamanmış veya korpere edilmiş bir kelime. İşin kolayına kaçmış, ses düzenlemesiyle geçiştirip içselleştirmişiz. Veya o “yola girmiş gibi”.

Oysa olguyu tanımlayacak sözcüklerimiz var. Nâpâyidâr, telef, telefe, ziyan, fani, kütah, zımbırtı, ıvır-zıvır, üfürük belge... Kimileri ‘dağarca’ kelimesini önermişler.

Ben “telef” kelimesi üzerinde duruyorum. Dilimizde “penye telef”, “iplik telef”, “pamuk telef” gibi deyimler var. Hepsi “atık” veya “kırpıntı” anlamında. Piyasada “kağıt telef” de kullanılıyor. Her türlü “atık kağıt”, kağıt telef...

“Telef etmek”, yok etmek anlamında bir fiil... Bu fiili isme dönüştürmek istersek, “telîfe” dememiz gerekiyor. Aynen “halîfe” demek gibi. Türkler Arapça kelimelerin telaffuzlarını bozarak kendilerine benzetirler; gramerine uymuş, uymamış fazla bakmazlar. Bu manada, ben de kelimeyi bozuyor “telefe” diyorum. Dişil bir isimlendirme... Manası “telef olmaya mahkum her hangi bir nesne” demek. İş piyasası, iyelik ekiyle kullanılması gereken “telefi” kelimesinin şapkasını atmış, “telefi” sözcüğünü benimsemiş.

Telefe, kısa ömürlü her türlü nesne olabilir. Kağıt da, pamuk da, iplik de, bez veya kumaş parçası da... Kelimeyi tahsis ederek kağıda özgü kılmamız gerekiyor. Telefe; sadece ve sadece dokümanla, belgeyle veya bildirgeyle ilgili olmalı. İngilizce “dokümana” belge demişiz. “Ge” takısı veya “son eki” tılsımlı... Tarih boyunca bu son eki isim türetmek için kullanmışız. Onu, “kolay

telef olabilir kağıt türleri” için de kullanmakta ne sakınca var... Ge’yi hem isimleştirme edatı, hem de belge sözcüğüne atıf olarak kullanıyorum.

Başörtüsüne “bürge” demişiz. Bürüme’yi bürge’ye dönüştürmüştük. Süpürme’den süpürge yapmışız. Delme’den delgi, süzme’den süzge ve dizme’den dizge... Bu yüzden “telef” ile “belge”yi kaynaştırıp “telefge” kelimesine odaklanıyorum. Dili biraz zorluyor gibi, fakat niçin olmasın. Arapça olan bir sözcüğe Türkçe “son ek” getiremez miyiz... Telefge... Bütün mesele, ürettiğim bu kelimenin “uygun bir mecraya düşmesi”. Veya uygun bir şekilde pazarlanması. Yoksa üfürükten bir teklif olarak kalmaya mahkum.

Farkındayım, Grek temelli “efemera” sözcüğünün afra tafralı başka bir havası var. Bu sözcüğü kullandığınız zaman daha Batılı oluyorsunuz. Daha entelektüel, daha aydın ve görgülü... Dünyayı tanıyan ve bilen... Çevrenize yabancı dil bildiğinizi ihsas ettiren bir aura yayıyor bu telaffuz...

Herkesin bilmediği, kullanmadığı, günlük yaşama karışmamış bir kelimeye sahip olmak ne büyük ayrıcalık... Ne büyük zenginlik... Kendime soruyorum; nasıl bir insan olmalıyım? Efemera şarkısını çalan *Google kavalcısının* peşine mi takılmalı, yoksa kendi notalarımı yazıp bir gün insanların onları besteleyeceği hayalini mi düşlemeliyim?

Telefge ıstılâhî bir kelime... “Koleksiyonu yapılan her türlü belge” anlamında. Bunları toplayan, bunlardan hoşlanan, bunları saklayan kişilere “telefge koleksiyoncusu” adını verebiliriz. “Efemerist” sözcüğü mü sıcak, yoksa “telefgeci” mi? Dili zorladığını düşünüyorsanız “Telefgir” de diyebilirsiniz. Telefge işiyle uğraşan kişi demek. Gir veya gâr eklerini “o işi yapan” anlamında değerlendiriyorum.

Telefgeci, ne hurdacı ne de ıvır-zıvırcı... Pul, kartpostal veya para koleksiyoncusundan herhangi bir farkı yok. Gerçekleştirdiği toplama, biriktirme ve yığma faaliyetlerinin anlamlılığı telefge’lerin değerine bağlı. Topladığı pullar, yani kağıtlar, değerli de olabilir değersiz de... Seçimleri özenli, anlamlı ve zaman içinde değer kazanacak cinsten ise o nitelikli bir telefgecidir, aksi halde sıradan... Ama ne fark eder ki... Pul toplayan, kartpostal, peçete koleksiyonu yapan kişiler hep çok nitelikli nesnelere mi sahipler? İnsanlar yaşamlarına anlam katacak uğraşlar, hobi-ler edinmek istiyorlar. Kültürü yaşatmak, bir sonraki nesle aktarmak, torunlarını şenlendirmek, unutulmamak, hatırlanmak istiyorlar. Telefge bir vesile... Bazen bir vesika, bazen bir gerçeğin açığa çıkması...

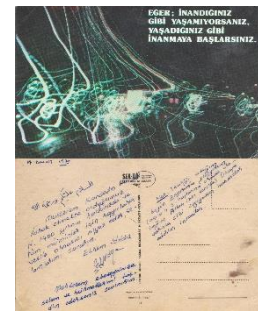
Şekil 1. Babam Mehmet Şencan'ın işçi şahadetnamesi.

Dijital bir dünyada yaşıyoruz, telefeler kısa sürede yok olmak yerine ölümsüz hale gelecek. İnsanlar artık telefeleri geçmişe göre çok daha fazla önemsiyor. Ben de öyleyim. Otobüs biletlerinden, paralardan, çek karnelerinden, kimlik kartlarından hatıra örnekleri saklıyorum. Kimi-

lerinin bu uğraşmayı boş ve anlamsız bir çaba olarak görmeleri beni hiç ilgilendirmiyor. Yaşamıma kattığı değeri ben her gün görüyorum, onlarla zenginleşiyor, torunlarıma anlamlı bir miras bırakacağımı düşünüyorum. Para hiçbir şey... Harcanıyor, gidiyor.... Hiçbir şekilde hatırlanmıyor. Bir varak telefge'nin kırk yıl hatırı var. Saklanıyor, konuşuluyor, aktarılıyor.... Telefgelemler olguları düzeltiyor... İnsanların gasp edilmiş olan haklarını aramalarına neden oluyor... İnsanlar bir şekilde ele geçirdikleri bu telefgelemler sayesinde yeni iddialar ortaya koyuyorlar.

Rahmetli Abdülgafur dedem farkında değildi ama bir telefgeci idi. Annemde de bu yönde işaretlemler görüyorum. Babam telefgeciydi. Her türlü belgeyi uzun yıllar saklardı. Bana da bulaşmış. Damarlarımda var... Kanımda veya ruhumun içinde dolaşılıyor. Her türlü telefge beni heyecanlandırır, müthiş haz alırım. Onları paylaşarak diğer insanların gönül dünyasında veya dimağlarında buhur kokusu oluşturmak isterim. Yılbaşlarında, Ramazan ve Kurban Bayramlarında dostlarıma gönderdiğim tebrik kartlarının hepsini istisnasız telefgelemlerden seçerim. Bilgisayarımın hard diskinde yer alan telefgelemlerin sayısı binlerce...

Memlekette, eski kutuları karıştırıyordum. Tesadüfen 40 yıl önce üniversitede okurken bir arkadaşımın bana gönderdiği bir tebrik kartıyla karşılaştım. Annem onu atmamış dikiş makinesinin uzun çekmecesinin tabanına saklamıştı. Nasıl heyecanlandım... Gönderilmesinden üç yıl sonra onun kız kardeşimle evlenerek eniştem olacağını nereden bilebilirdim ki... Ve kırk yıl sonra bu kartpostalla yeniden göz göze geliyorsunuz. Kendimi kaderin yazgısını, yaşamın anlamını daha iyi değerlendirmeye mevkisinde buldum. Bu kartpostalı annem saklamışsa demek ki, bendeki *telefge* sevgisinin müsebbibi o. Veya o da değil, dedem ve onun babası... Mehmetali Efendi, Molla Mustafa ve ilâ âhir....

Şekil 2. 40 yıl önceki kartpostal

Endişe etmiyorum... Bu kan, bu ruh; ister kız, ister erkek çocuğu olsun çocuklarıma ve torunlarıma da geçmiştir, geçecek... Onlar da telefgelemleri toplamaya devam edecekler... Yıllarca sonra belki küçük bir telefge vesile olacak, bizleri yad edecekler... Çünkü, öyle öğrettik... Bizleri hatırlayacaklar, âsân olması için ruhlarımıza Fâtiha okuyacaklar. Bu bir temenni değil...

Babam 1942'de Şeker Fabrikasına aşçı olarak girmiş. İki yıl çalıştıktan sonra askere gitmiş. Askerden döndükten sonra "aşçı" olduğunu belgelemek için kurumdan evrak talebinde bulunmuş. O zaman "şahadetname" diyorlarmış. Evrakta babamın soyadı "Şen" olarak gözükmüyor. Oysa nüfus cüzdanımızda "Şencan" yazıyor. Bu olgu ailemizde hiç konuşulmadı, bilgi sahibi değiliz. Ama böyle bir gerçek var. Verildiği ay daktilo ile "Ağustos" şeklinde yazılmış. Bu *telefge* ailemiz dışında her kes için ıvır-zıvır niteliğinde olabilir, fakat bizim için, çocuklarım, torunlarım ve torunlarımın torunları için ve "eskiden Ağustos'a Ağustos mu deniyormuş" diye merak edenler için çok, çok önemli. Tebessüm edilmesinden anlıyorum ki, "telefge ruhunuz" benim ki kadar kabarmadı ama olsun. Bu belge sayesinde babımın 16 yaşında fabrikaya aşçı olarak girdiğini, 1944'te 18 yaşında iken askere gittiğini, iki yıl askerlik yaptıktan sonra 1946'da yeniden farikaya dönüp işe başladığını öğrenmiş oluyoruz.

2017 yılının Temmuz ayı... Hayatımda ilk defa, babamın göç ettiği bugünkü Romanya sınırları içinde kalan eski vatan topraklarını ziyaret edip oraları görmek nasip oldu. Babamın yaşadığı köyü, ilçesini ve şehirlerini... Bu gezinin hikayesi, bir başka yazıya mesel... Fakat ben konuyu *telefgeye* getirmek istiyorum. Uçaktan indik, "biniş kartlarını" sakladım. Otobüse, minibüse

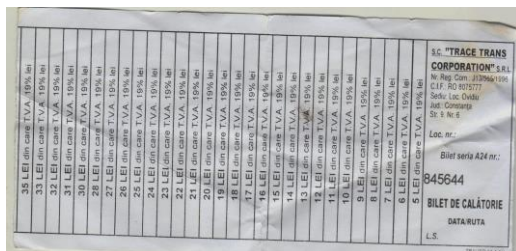
bindik biletlerini atmadım. Müzeleri ziyaret ettik, giriş makbuzlarını korudum. Niye bilmiyorum...

Bundan 40 yıl sonrasını düşünüyorum. Bugünün ıvır-zıvrı olan bu *telefgeler*, o gün çok değerli olacak. İnsanlar onlardan manalar çıkaracak, yorumlar yapacaklar. Bir takım çözümlere ulaşacaklar. İşte böyle düşünüyorum... Kim bilir, belki de hiçbir şey olmayacak... İnsanlar bu olguyu “anlamsız bir davranış” olarak değerlendirecekler. Artık bahtımıza ne çıkarsa...

Umudum torunlarımda. Nesil ve zaman farkı nedeniyle telefgelerin gerçek müşterileri üçüncü nesil, yani torunlar. Tüm *telefgeler* torunlara ve onlardan sonra gelecek kişilere hitap ediyor. Farkındayım, bir gün gelecek “torunlarımızın çocukları” bizi sadece soluk bir fotoğraf silueti olarak görecekler. Duygulanım yaşanmayacak, titreşim de olmayacak... Bizim anılma vademiz, başlarını okşayarak elektriklenme yarattığımız torunlarımızın ömürleriyle mukayyet. Onların ki de öyle... Bizimkinden çok farklı olmayacak... Yazı, bu ehvalde hazırladığım ve torunlarımızın ruhlarına sirayet etmesi için dua ettiğim, nihayetinde üç sayfalık basit bir *telefge*.

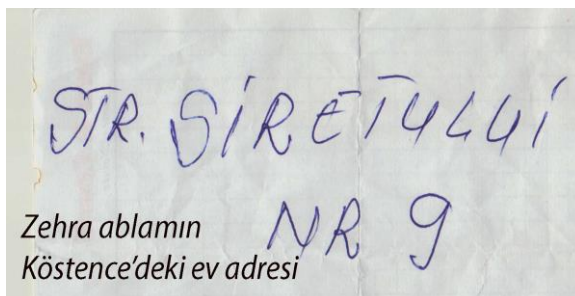
Şekil 3. Köstence-Mecidiye otobüs bileti.

Şekil 4. Köstence-Maçin otobüs bileti.

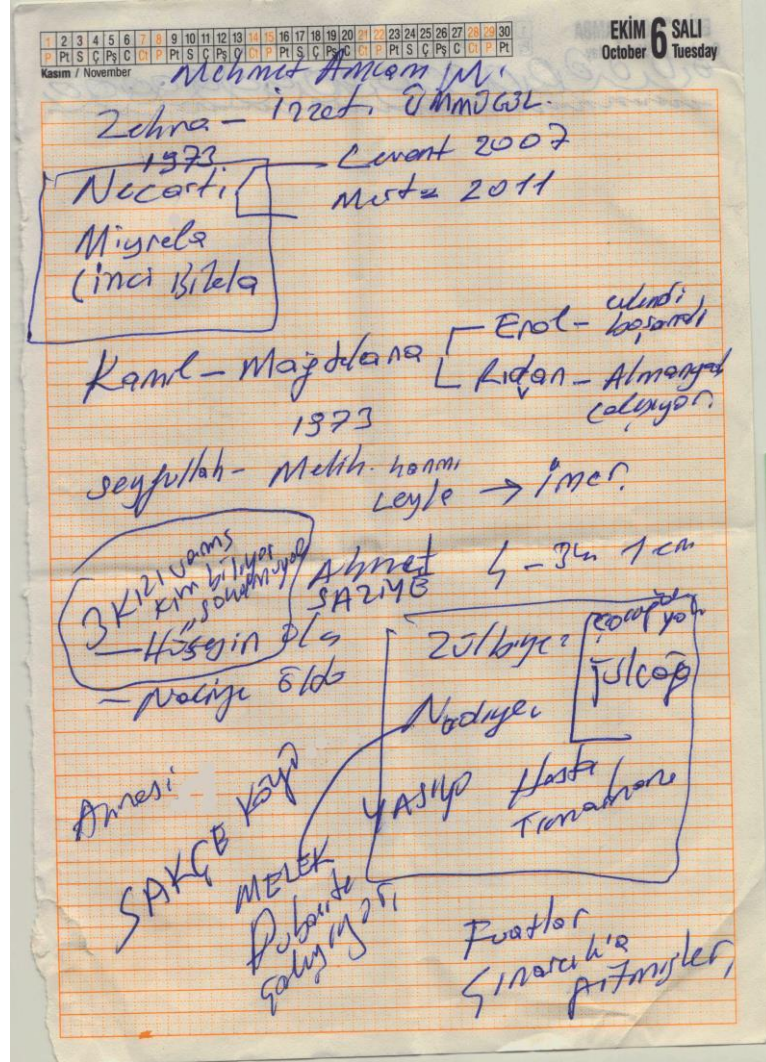
Şekil 5. Döviz bozdurma makbuzu.

Şekil 6. Zehra ablanın Köstence'deki ev adresi.

Şekil 7. Köstence belediye otobüs bileti.

Şekil 8. Romanya'daki akrabalarımız hakkında notlar.

Hasan dedemin birinci hanımı Sabber'den Ahmet, Mehmet, Ali ve Osman isimli dört erkek çocuğu olmuş. İkinci hanımı Fatme'den ise bir erkek ve üç kız çocuğu... Şehruze Pekşen, Mehmet Şencan, Hatice Alacagöz, Zeliha (Zelice - Zilhıccce) Akyıldız.

Sabber'den doğan dört çocuktan ilk ikisi Ali ve Osman Türkiye'ye göç etmişler. Ahmet ve Mehmet ise Romanya'da kalmışlar. Bütün amcalarımın soyadları "Sadullah"... Yani Hasan dedemin babasının adı. O, benim büyük dedem oluyor. Sadullah'ın babasının adı ise Nebi imiş.

Mehmet Sadullah amcam, Ümmügül adlı bir kadınla evlenmiş. Çocukları (1)Seyfullah, (2) Zehra ve (3) Kamil. Mehmet amcam ve hanımı Ümmügül ingenin mezarları Maçin'de...

İlk çocuk Seyfullah Mimi adlı bir Romen ile evlenmiş. Bu günlerde 77 yaşında. Bir çocuğu var adı Melih. Melih Tulça'da yaşıyormuş. Kendisini göremedik. Leyla adlı bir kadınla evlenmiş. Bir çocukları varmış, adını İmer koymuşlar. İmer sözcüğü Ömer kelimesinin Rumeli diliyle söyleniş

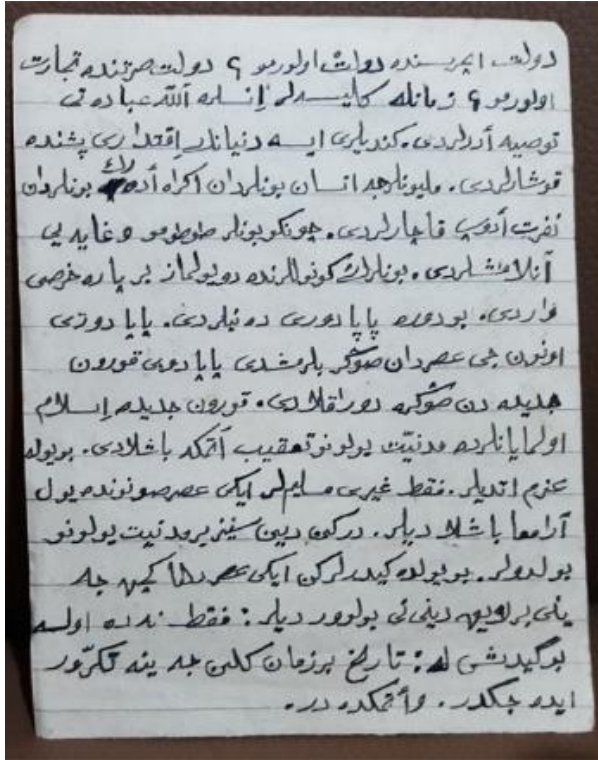
biçimi... Seyfullah benim üvey abim. Maçın'de yaşıyor. Emekli olmadan önceki mesleği berberlik imiş.

Mehmet Sadullah amcamın ikinci çocuğu Zehra. Yetmiş yaşlarında... Benim üvey ablam... İzzet ile evlenmiş. Sahil kasabası olan Köstence'de yaşıyor. Bir çocukları var Necati (1973 doğumlu). Necati Türkçe biliyor. Mirela isimli bir Romen ile evlenmiş. Necati'nin lokanta veya fastfood zincirleri varmış. İşlerini yavaş yavaş büyütüyor. Şimdi Bükreş'te 40 odalı bir otelin açılış hazırlıklarını yapıyormuş. Necati Bükreş'te yaşıyor. Zehra ablam Necati'nin hanımına Türkçe İnci adını takmış. Necati'nin iki çocuğu var. Birinin adı Levent 2007 yılında doğmuş. Diğerinin adı ise Mert 2011 doğumlu.

Mehmet amcamın üçüncü çocuğu Kamil, Maçın'de Türk mahallesinde babasının evinde yaşıyor. O da benim üvey ağabeyim. Magdelana ile evlenmiş. Erol ve Rıdvan isimli iki çocuğu var. Sadece Erol'u görebildik. Çok az Türkçe konuşabiliyor. Konuşamasa da, konuşulanları anlıyor. Türkçesini yakın zamanda daha da ilerleteceğini düşünüyorum. Bir Romen kızıyla evlenmiş. On yıllık beraberlikten sonra boşanmış. Çocuğu yok. Kamil ağabeyimin ikinci çocuğu Rıdvan Almanya'da çalışıyormuş, onu göremedik.

Ahmet amcama gelince... O, Şaziye ile evlenmiş. Bir erkek ve üç kız çocuğu varmış. Çocuklarının adları: Hüseyin, Naciye, Zülbiye ve Nadiye. Hüseyin ve Naciye ölmüşler. Zülbiye Tulça'da yaşıyormuş ve çocuğu yokmuş. Psikolojik rahatsızlığı nedeniyle gözetim altında tutuluyormuş. Nadiye evlenmiş. Bir kızı varmış ve adı Melek imiş. Dubai'de çalışıyor ve orada yaşıyormuş.

İşte böyle... Hayat, zaten yarı hatırlanan, yarı unutulmuş bir hikayeden ibaret değil mi...

Dedem Abdülgafur Fikri Ergin yazıyor

Devlet içinde devlet olur mu? Devlet sırtından ticaret olur mu? Zamanla kiliseler insanlara Allah'a ibadeti tavsiye ederlerdi. Kendileri ise dünyanın iktidarı peşinde koşarlardı. Milyonlarca insan bunlardan ikrah ederek bunlardan nefret edip kaçarlardı. Çünkü bunlar tutumu ve gayeyi anlamışlardı. Bunların gönüllerinde doyulmaz bir para hırsı vardı. Bu devre Papa devri denilirdi. Papa devri 10. asırdan sonra belirmişti. Papa devri kurunu cedideden sonra durakladı. Kurun cedide İslam olmayanlarda medeniyet yolunu takip etmeye başladı. Bu yola azm ettiler. Fakat gayri müslimler iki asır sonunda yol aramağa başladılar. Derken dinsiz bir medeniyet yolunu buldular. Bu yolda giderlerken iki asır daha geçince yeni bir layık dinini bulurdular. Fakat ne de olsa bu gidişle tarih bir zaman gelince yine tekerür edecektir ve etmektedir.

Kurunu cedide: Yeni zamanlar. 15. ve 16. asırda Avrupada yeni keşiflerin ve icatların yapılmasıyla başlayan zaman. Hüner Şencan

Şekil 9. Dedem Abdülgafur'dan kalan bir telefge.